

Číslo

7/2020 - 2021

Ročník 46

Jeseníček

OKRESNÍ KOLO DĚJEPISNÉ OLYMPIÁDY

Skvělého výsledku dosáhla Jitka Chalupová z 9. třídy v úterý 19. ledna 2021, když v okresním kole dějepisné olympiády obsadila s 54 body celkové 2. místo za studentem Adamem Bretšnajdrem z Gymnázia Zikmunda Wintra Rakovník (59 bodů). Jitka tak potupuje dále do krajského kola, které se bude konat v Kladně.

OKRESNÍ KOLO OLYMPIÁDY V ČESKÉM JAZYCE

Stejný úspěch zopakovala Jitka i o týden později (26. 1. 2021) v okresním kole olympiády v českém jazyce. Druhé místo jí opět zaručuje účast v krajském kole v Kladně.

ZAJÍMAVOSTI:

☞ Přibližný počet slov, která se objevují v českém jazyce, se odhaduje na dva miliony. Přesně to ovšem žádný lingvista nespočítal. Čeština se stále vyvíjí a do všeobecného slovníku přibývají vznikající neologismy.

☞ Ani přehled toho, kdo všechno mluví česky, nemá žádné oficiální číslo. Přibližně se však jedná asi o 11,5 milionů lidí, z toho přes 10 milionů žije na našem území.

☞ Pokud budeme hledat napříč jazyky nejpoužívanější slovo pocházející z českého prostředí, bude to bezesporu ROBOT, které použil ve svém dramatu R.U.R. Karel Čapek. Označení umělého, mechanického člověka se uchytilo i za hranicemi a jedná se o všeobecné mezinárodní označení.

☞ Čeština je rovněž bohatá na kuriozity. Například u některých příjmení, v nichž zazní spojení více slov, lze jen těžko uvěřit, že jsou skutečná: Skočdopole, Vítámvás, Přineskarladomů, Zabilpivo, Rádsetoulal, Nejezchleba, Osolsobě, Stiskniruku atd.

NOVÁ DEFINICE KILOGRAMU

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR nedávno schválila novou definici kilogramu, čímž posvětila tři roky staré rozhodnutí Mezinárodního úřadu pro míry a váhy (BIPM = Bureau International des Poids et Mesures). Novelu o metrologii nyní posoudí Senát.

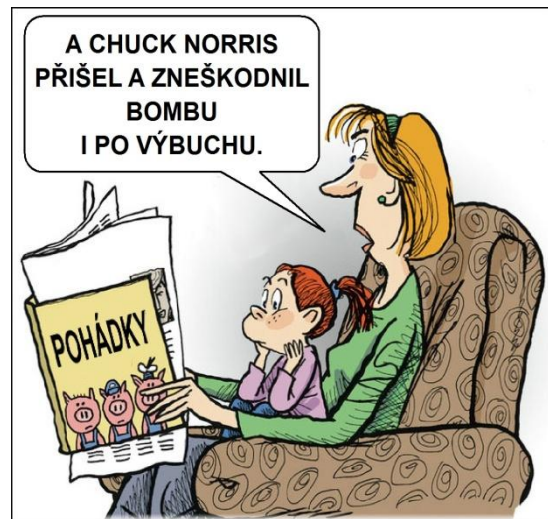
Kilogram byl od roku 1875 definován pomocí nevelkého válečku (39 mm x 39 mm) vyrobeného ze slitiny platiny a iridia, uchovávaného v sídle Mezinárodního úřadu pro váhy a míry v Sèvres u Paříže. Nyní se bude odvozovat od pevné hodnoty tzv. Planckovy konstanty, která je od 20. května 2019 stanovena na $6,626\ 070\ 15 \cdot 10^{-34}$ Js. Dlouhodobá měření totiž ukázala, že za desítky let existence se hmotnost válečku snížila o přibližně 50 mikrogramů.

Dodejme, že v listopadu 2018 rozhodl BIPM nejen o nové definici kilogramu jako jednotky hmotnosti, ale i kelvinu jako jednotky termodynamické teploty, ampéru jako jednotky elektrického proudu a molu jako jednotky látkového množství. Přitom kilogram byl dosud poslední jednotkou definovanou podle hmotného předmětu. Například základní jednotka délky, metr, byla už před lety určena na základě rychlosti světla ve vakuu.

STRÁNKA HUMORU

Ptá se paní učitelka dětí ve škole: „Víš někdo z vás, kdo je nejbohatší člověk na světě?“
Přihlásí se Pepíček: „Prosím, Dana!“
„Proč zrovna Dana?“
„Všichni přece musí platit DANĚ!“

Baví se dva školáci: „Kde je Honza?“
„V nemocnici.“
„Co se mu proboha stalo?“
„Vyhrál soutěž o to, kdo se nejvíc vykloní z okna!“

Ládík píše z letního tábora: „Milí rodiče, mám se tu moc dobře, počasí nám přeje. A jak jsem vyrostl! Dokonce i náš vedoucí prohlašuje, že mě má už po krk!“

ZAMYŠLENÍ 1):

Je zajímavé, že rok, kdy přestáváme věřit v Ježíška, je zhruba tím samým obdobím, kdy k Vánocům začneme dostávat ponožky a oblečení.

„Jak se jmenovala žena, kvůli níž se ve starověku rozpoutala tzv. trojská válka?“ ptá se p. učitelka Heleny.
„Nevím.“
„No přece jako ty!“
„Cože? Kropáčková?“

ČEŠTINÁŘSKÁ PŘIPOMÍNKA ZNÁMÝCH OSOBNOSTÍ

- ☞ Všichni sbírali jedlé houby, jen Zdeněk Nejedlý
- ☞ Všichni uchopili celé roucho, jen Stanislaw Lem
- ☞ Všichni měli oštěpy dřevěné, jen Jan Železný
- ☞ Všichni sbírali lipový květ, jen Karel Heřmánek
- ☞ Všichni použili kleště, jenom Zdeněk Svěrák
- ☞ Všichni pili, jen František Nepil
- ☞ Všichni ryli, jen Bohumil Hrabal
- ☞ Všichni zvolili sprint, jen Tomáš Klus
- ☞ Všichni zahřívali, jen Milan Chladil

Mařenka se vrátí ze školy a říká: „Mami, dneska jsme se učili počítat do deseti.“
„Tak mi řekni, jak jdou čísla po sobě.“
1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10.“
„A kde máš pětku?“ ptá se maminka.
„No přece v notýsku!“

ZAMYŠLENÍ 2):

Jestliže má každý z nás dva dědečky, pak by mělo být dvakrát víc dědečků než lidí.

JESENÍČEK

ČEŠTINA JAKO ÚŘEDNÍ JAZYK: K UZÁKONĚNÍ ŘEČI VEDLA DLOUHÁ A STRASTIPLNÁ CESTA

Michal Bystrov, Deník.cz

3. února 2021 uplynulo 95 let od chvíle, kdy u nás vešel do praxe „ústavní zákon jazykový“. Počínaje třetím únorem 1926 se čeština v mladé Československé republice konečně stala úřední řečí.

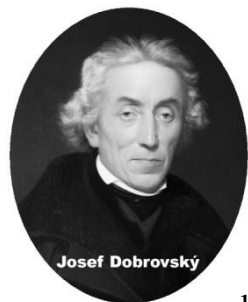

Novodobé dějiny snah o uzákonění češtiny jako národního jazyka začínají u Josefa Dobrovského.

Všechny soudy, úřady, ústavy, podniky a orgány podřízené ministrům vnitra, spravedlnosti, financí, průmyslu, obchodu a živností, veřejných prací a veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy republiky Československé úřadují, vydávají vyhlášky a mají zevní označení ve státním, oficiálním jazyku, není-li připuštěna výjimka...

Tak zněly první věty vládního nařízení z 3. 2. 1926, které ukončilo více než stoletý boj o obnovu, zachování a uzákonění češtiny jako národního jazyka. Když pomíneme zřejmý fakt, že křehkou identitu malého národa bylo třeba střežit už od starověku, novodobé dějiny těchto snah začínají u Josefa Dobrovského (1753 – 1829) – filologa, historika a zakladatele vědecké bohemistiky, který řekl: „*Chraň sebe, braň svoje, zastaň zmužile vlast svou českou a jazyk svůj.*“

OPRÁVNĚNÁ SKEPSE

Josef Dobrovský

Dobrovský byl skutečně jedním z největších Čechů, přestože měl o schopnosti svých provinčně smýšlejících spoluobčanů udržet si jakoukoliv svébytnost velké pochyby.

Popravdě soudil, že čeština, půjde-li to tak dál, zahyne. Sám psal svá pojednání německy, což mu mnozí nemohou zapomenout. Ale těmto kritikům stačí vypočítat, co po sobě Josef Dobrovský navzdory své skepsi zanechal. Ať už jde o Gramatiku, Podrobnou mluvnici jazyka českého, či několikadílné Dějiny české řeči a literatury.

MÁLO HŘÍBKŮ

Roku 1815 vstupuje na scénu Josef Jungmann (1773 – 1847), původně prefekt gymnázia a později rektor pražské univerzity. Jemu vděčíme především za pětidílný Slovník česko-německý, který byl se svými 120 tisíci hesel po Dobrovského mluvnici dalším krokem k ustanovení normy spisovné češtiny.

Josef Jungmann

Jungmann rozšířil omezenou slovní zásobu svých krajanů o novotvary, jako je cestopis, názor, pojem, proslov či životopis. Přišel i se slovem „zákonodárce“ a kolegům z jiných oblastí pomáhal s vytvořením českého názvosloví v nejrůznějších oborech.

Tak byl nápomocen kupříkladu Antonínu Markovi při sestavování jeho „Logiky nebo Umnice“, prvního česky psaného vědeckého spisu, jenž přinesl pojmy jako posloupnost, nutnost, smysl, totožný apod. Janu Svatoplukovi Preslovi zase radil ohledně přírodovědné terminologie. A Karlu Šádkovi redigoval jeho Fysiku.

Připomeňme, že celé toto úsilí probíhalo za vehementního odporu úřadů a německé části obyvatelstva. Po prvních českých mluvnících a slovnících bylo nezbytné prosadit založení česky psaných časopisů, a hlavně: vytvořit tradici novodobé české poezie a prózy.

„Tak se ta literatura nějak zmahá jako houby po dešti – ale bohužel je v ní málo hříbků,“ povzdechla si ještě ve 40. letech 19. století naše první velká spisovatelka Božena Němcová (1820 – 1862).

HÁDKY O YPSILON

Kolem roku 1823 rozčísil jen mírně se vlnící vody českého písemnictví František Palacký (1798 – 1876). Mladému muži z moravských Hodslavic se z duše přičila směs pohodlnosti, malosti a nedovzdělanosti, jež jeho současníkům – v čele s těmi v hlavním městě, kteří by přece k informacím měli mít nejbližší – bránila v dosažení kýžené suverenity.

Místo tolik potřebné jednoty, svornosti a hrdosti viděl kolem sebe jen samé shrbenec, patolízaly a co hůř – i udavače. „*Já nad Prahu většního a horšího slovanského Kocourkova neznám,*“ hněvá se Palacký v jednom z dopisů. „*Tam je sídlo číhařství a špehounství celého slovanského světa, a největší zrádcové jsou našincové, ne Němci.*“

Zpětně hodnotil František Palacký toto období vývoje národního uvědomění jako promarněné: „*Ačkoli přičiněním několika šlechtických mužů řeč a literatura česká již počaly se byly křísiti k novému životu, různice však a třenice mezi literáty českými o pravopis, purismus a neologismus vedly zase k oupadku konečnému. Velikému obecenství zdály se to býti hádky pouhých pedantů o ypsilon a podobné věci, a celé naše národní snažení upadalo mezi vzdělanci ve směšnost a opovržení.*“

JAKÉ ČESKÉ KRÁLOVSTVÍ?

Palacký, který věřil v možnost rovnocenného soužití národů v rámci rakouského soustátí, zemřel v roce 1876 s představou, že Rakousko se rozpadne a Čechům hrozí zánik. Roku 1867 musel z dálky sledovat, jak česká delegace ve Vídni trpně naslouchá rozhodnutí, že žádné české království nikdy nebylo a také nebude.

Palackého zeť František Ladislav Rieger se v roli poslance vídeňské Říšské rady vytrvale snažil o nemožné. Když Palacký roku 1849 formuloval návrhy změn v ústavě tak, aby byla pro Čechy přijatelná, on je na sněmu až do jeho zrušení obhajoval.

Cesta k češtině jako národnímu jazyku však měla být ještě dlouhá, plná strastí. Neoabsolutismus, Badeniho jazyková nařízení, první světová válka, vznik ČSR... Je zázrak, co všechno naše řeč vydržela.

https://www.denik.cz/z_domova/cestina-uredni-jazyk-historie-2021.html?utm_source=traqli&utm_medium=email&utm_content=z_domova&utm_campaign=newsletter&tqid=jvqgZ3c4XkgBd4LfoGFB9vQuh9b5He8KqshzJ9F3

VÝHRA V LOTERII

V následující úloze si procvičíme počítání se zlomky a vyřešíme rovnici, v níž se zlomky rovněž vyskytují. Samozřejmě opět doporučujeme samostatné vypracování, a teprve když si nebudeme vědět rady, podíváme se na postup řešení.

ZADÁNÍ:

Po dlouhé době neúspěšného tipování konečně vyhrál pan Novák v loterii zajímavou finanční částku. Aby udělal radost i svým třem synům, rozhodl se jim věnovat část výhry. Postupoval podle následujícího klíče:

1. syn dostane 1 000 Kč a $\frac{1}{10}$ zbytku
2. syn poté dostane 2 000 Kč a $\frac{1}{10}$ zbytku
3. syn poté dostane 3 000 Kč a $\frac{1}{10}$ zbytku

OTÁZKA:

Kolik korun vyhrál pan Novák v loterii, dostal-li každý z jeho synů stejnou částku peněz?

ŘEŠENÍ:

Výhra x Kč

$$1. \text{ syn } \dots\dots\dots 1\,000 + \frac{x - 1\,000}{10} = \frac{x + 9\,000}{10} \text{ Kč}$$

$$\text{Zbytek } \dots\dots\dots x - \frac{x + 9\,000}{10} = \frac{9x - 9\,000}{10} \text{ Kč}$$

$$2. \text{ syn } \dots\dots\dots 2\,000 + \frac{\frac{9x - 9\,000}{10} - 2\,000}{10} = \frac{9x + 171\,000}{100} \text{ Kč}$$

$$\text{Zbytek } \dots\dots\dots \frac{9x - 9\,000}{10} - \frac{9x + 171\,000}{100} = \frac{81x - 261\,000}{100} \text{ Kč}$$

$$3. \text{ syn } \dots\dots\dots 3\,000 + \frac{\frac{81x - 261\,000}{100} - 3\,000}{10} = \frac{81x + 2\,439\,000}{1\,000} \text{ Kč}$$

$$\text{Zbytek } \dots\dots\dots \frac{81x - 261\,000}{100} - \frac{81x + 2\,439\,000}{1\,000} = \frac{729x - 5\,049\,000}{1\,000} \text{ Kč}$$

Protože každý ze synů obdržel stejnou částku peněz, platí:

$$\frac{x + 9\,000}{10} = \frac{9x + 171\,000}{100} = \frac{81x + 2\,439\,000}{1\,000}$$

$$\frac{x + 9\,000}{10} = \frac{9x + 171\,000}{100} \quad / \cdot 100$$

$$10x + 90\,000 = 9x + 171\,000$$

$$x = \mathbf{81\,000\text{ Kč}}$$

ZKOUŠKA:

$$1. \text{ syn } \dots \frac{x + 9\,000}{10} = \frac{81\,000 + 9\,000}{10} = \frac{90\,000}{10} = 9\,000 \text{ Kč}$$

$$2. \text{ syn } \dots \frac{9x + 171\,000}{100} = \frac{9 \cdot 81\,000 + 171\,000}{100} = \frac{729\,000 + 171\,000}{100} = \frac{900\,000}{100} = 9\,000 \text{ Kč}$$

$$3. \text{ syn } \dots \frac{81x + 2\,439\,000}{1\,000} = \frac{81 \cdot 81\,000 + 2\,439\,000}{1\,000} = \frac{6\,561\,000 + 2\,439\,000}{1\,000} = \frac{9\,000\,000}{1\,000} = 9\,000 \text{ Kč}$$

ODPOVĚĎ:

Pan Novák vyhrál v loterii 81 000 Kč.

PROČ SE PRAHA JMENUJE PRAHA?

Je to tak trochu záhada. Přesný původ slova Praha se už asi nikdy nedozvíme. Přesto ale existuje několik hypotéz, jak naše hlavní město ke svému názvu vlastně přišlo.

Jedním z nejčastějších vysvětlení je říční práh – místo v řece, kde voda přetéká přes přírodní kamennou či skalnatou překážku. Vltava bývala říčními prahy typická. Tato místa se dala snadno přebrodit, takže se stávala součástí stezek a cest. Prahům tak město vděčilo za rozvoj obchodu. Tuto teorii prosazoval jazykovědec Josef Dobrovský.

Jiní badatelé v minulosti tvrdili, že název Praha souvisí se slovem „pražiti“. Na myslí přitom měli vypálené a vymýcené místo, které sloužilo k vybudování nového obydlí. Často byl v této souvislosti zmiňován hradčanský vrch, kde byl založen Pražský hrad. Právě kolem něj následně vyrostlo celé město.

Další teorie naznačuje, že původ slova Praha souvisí se slovanskými pražnicemi. Jednalo se o hliněné nádoby, v nichž se sušilo a pražilo nedozrálé obětní obilí. Tento rituál je známý u většiny pravěkých obyvatel Evropy. Místa, kde se takový obřad prováděl, tedy klidně mohla dát název i našemu hlavnímu městu.

Úplně jiné vysvětlení, odkazující k domovnímu prahu, nabízí Alois Jirásek ve svém díle Staré pověsti české. Citujme proctví kněžny Libuše: „*Vidím město veliké, jehož sláva bude hvězd se dotýkati. Tam v lese je místo, třicet honů odtud vzdálí, Vltava řeka je obíhá. To na půlnoc ohrazuje potok Brusnice hlubokým ouvalem, na polední pak straně skalnatá hora vedle lesa Strahova. Tam když přijdete, najdete člověka prostřed lesa, an tesá práh domu. I nazvete hrad, jejž postavíte, Prahou. A jakož knížata, vojvodové proti prahu klanějí hlavu, tak budou se klaněti i proti městu mému. Budeť mu čest a chvála a bude slovitno světu.*“

Ať už je to jakkoliv, skutečnou pravdu o původu jména Praha se nejspíš nikdy nedozvíme. Jak ale před lety poznamenal známý spisovatel a filozof Gustav Meyring, Praha nemá své jméno nadarmo: „Ve skutečnosti je prahem mezi životem pozemským a nadsvětím, je prahem daleko užším, než na jiných místech...“

ČTENÁŘSKÁ SOUTĚŽ JESENÍČKU

**ŘEŠENÍ HÁDANKY Z ČÍSLA
6 / 2020 – 2021:**

DETEKTIV ŠTIKA

Detektiv Štika se v ateliéru pana Bonifáce umazal od barev. Nebyla tedy pravda, že malíř už tři měsíce nemaloval.

1) ZIMNÍ OSMISMĚRKA

M	N	S	Š	F	T	Š	K	R	T	I	Č
A	K	U	P	O	O	Ě	P	O	Á	S	E
Ň	L	E	K	A	N	Y	D	A	N	V	P
A	Ť	R	P	L	Y	Š	E	A	R	E	E
S	T	U	P	Y	I	R	K	R	F	T	C
T	P	Ú	CH	L	A	D	N	O	A	R	E
Y	U	O	U	Í	T	K	U	K	L	A	T
K	K	Z	T	R	Ř	E	T	Ě	Z	Y	S
Y	E	U	Ž	Y	T	P	R	Á	A	V	I
I	N	B	L	A	T	A	I	V	R	E	Č
P	A	Í	C	P	U	Š	E	S	E	V	O

SLOVA K VYŠKRTÁNÍ:

BLATA, ČEPEC, ČERVI, FALZA, FOUET, FOYER, ILUZE, KONEC, MAŇAS, NUKLID, NUTRIE, OČISTEC, OPUKA, OZUBÍ, PARTE, PLUKY, PLYŠE, PNUŤÍ, PŘICHUŤ, ŘETĚZ, SEŠUP, SPOTY, STUPY, STYKY, SVETR, ŠKOLY, ŠKRTIČ, TRKOT, TRŽBA, ÚPLNĚK, UREUS, VNADY, VRÁTKA.

2) RÉBUSY - PTÁCI

